

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

БГПУ
им. М. Акмуллы

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ
ТӘСІЛДЕМЕ: ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ФОРУМ

«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
КАДРОВ: НАУКА И ПРАКТИКА»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND
PRACTICE»

МАТЕРИАЛДАРЫ

Астана

26 ақпан 2026 жыл

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**

**«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕМЕ:
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
26 ақпан, 2026 жыл**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОГО
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОГО ФОРУМА
«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ:
НАУКА И ПРАКТИКА»
26 февраля, 2026 года**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL FORUM
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND PRACTICE»
february 26, 2026**

Астана, 26 ақпан 2026 ж.

УДК 37.0
ББК 74.00
П23

Жалпы редакциясын басқарған: Сомжүрек Б.Ж.

Редакция алқасы: Асылбекова М.П., Атемова К.Т., Байсарина С.С., Сламбекова Т.С.,
Махадиева А.К.

П23 Педагогикалық кадрларды даярлаудағы заманауи тәсілдеме: ғылым және практика: халықаралық ғылыми-тәжірибелік форум материалдары. 26 ақпан 2026 ж./ – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2026. – 1668 бет.

ISBN 978-601-385-193-8

Халықаралық ғылыми-практикалық форум материалдарының жинағында педагог кадрларды даярлаудың заманауи ғылыми-әдіснамалық негіздерін талдау, педагогикалық білім беру саласындағы инновациялық тәсілдер мен тиімді практикаларды айқындау, халықаралық ғылыми тәжірибе алмасуды дамытуға арналған өзекті ғылыми-тәжірибелік зерттеулердің нәтижелері енгізілген. Материалдарда педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері, педагогикалық білім берудегі жасанды интеллект және цифрлық технологиялар, педагог кадрларды инклюзивті білім беруге дайындаудың халықаралық тәжірибесі және инновациялық әдістері туралы мәселелері қарастырылған. Жинақ білім саласындағы мамандарға, ғалымдарға, оқытушылар мен білім алушыларға арналған.

В сборник материалов международного научно-практического форума включены результаты актуальных научно-практических исследований, направленных на анализ современных научно-методологических основ подготовки педагогических кадров, выявление инновационных подходов и эффективных практик в сфере педагогического образования, а также развитие международного научного обмена опытом. В материалах рассматриваются вопросы глобальных тенденций в педагогическом образовании и науке, использования искусственного интеллекта и цифровых технологий в педагогическом образовании, международного опыта и инновационных методов подготовки педагогических кадров к инклюзивному образованию. Сборник предназначен для специалистов в области образования, ученых, преподавателей и обучающихся.

The proceedings of the International Scientific and Practical Forum include the results of relevant scientific and practical research aimed at analyzing the modern scientific and methodological foundations of teacher training, identifying innovative approaches and effective practices in the field of teacher education, as well as promoting international scientific exchange of experience. The materials address issues related to global trends in pedagogical education and science, the use of artificial intelligence and digital technologies in teacher education, as well as international experience and innovative methods of preparing teaching staff for inclusive education. The collection is intended for education professionals, researchers, teachers, and students.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-385-193-8

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2026

Бұл жинаққа енгізілген материалдарға авторлар жауапты.
Authors are responsible for the content of their materials.

269	Нагайцев Т.О. Психолого-педагогические стратегии подготовки педагогических кадров к предупреждению суицидального поведения несовершеннолетних: междисциплинарная модель школьной превенции	1128
270	Оразбаева Д.С. Ағылшын тілі сабағында инклюзивті білім берудің ерекшеліктері	1133
271	Сыдыкова Г.Д., Токсанбаева Г.Б. Танымдық ойындардың аутизм спектрі бұзылысы бар балалардың сөйлеу тілін дамытудағы рөлі	1136
272	Тайғарина А.Э. Психикалық дамуында тежелуі бар бастауыш сынып оқушыларын білім беру ортасына бейімдеудегі әлеуметтік педагогтың рөлі	1139
273	Турсунбаева А.У. Инклюзивті білім беру жағдайында педагог кадрларды кәсіби даярлаудың инновациялық тәсілдері: халықаралық көзқарас	1142
274	Сейткамалова А.К. Тәрбиеленушілер арасындағы агрессияның алдын-алу тәсілдері	1146
275	Толуханова А.Д. Инклюзивті мәдениет зерттеулеріндегі әдіснамалық тұғырлар	1149
276	Турекулова Н.А. Бастауыш білім беру арқылы нашар еститін оқушылардың экологиялық сауаттылығын арттыру	1153
277	Болат Б.Қ. Жасөспірімдердің салауатты өмір салтын дене тәрбиесі арқылы қалыптастырудың маңызы	1155
278	Бейсенбаева Ж.Н. Жасөспірімдердің кәсіби өзін-өзі анықтауын психологиялық-педагогикалық қолдаудың ерекшеліктері	1159
279	Мендигереева Д.А. Студенттердің өмірлік құндылықтары мен денсаулыққа көзқарасының психологиялық аспектілері	1162
280	Шарапатова Р.Ж. Девиантты мінез-құлықты жасөспірімдер типологиясын талдау	1167
281	Жақыпбекова З.Ж. Мектеп жасындағы жасөспірімдердің өзін-өзі реттеу мәселелері	1171
4-секция: Заманауи педагогтің кәсіби дамуындағы құндылықтық тәсілдеме 4-секция: Ценностный подход к профессиональному развитию современного педагога 4-section: Value-based approach to the professional development of the modern teacher		
282	Абдукаримов Н.А. Педагогические принципы совершенствования уроков физического воспитания для учащихся начальных классов	1176
283	Куттибекова Г.Т. Организация процесса начального образования на основе передовых современных педагогических технологий	1179
284	Абилова Г.О. Заманауи педагогтың кәсіби дамуында педагогикалық вебинарлардың рөлі	1182
285	Ибадуллаева С.Ж., Кожабергенова А.Т. Биология пәні негізінде жоғары сынып оқушыларына экологиялық білімді қалыптастырудың маңыздылығы	1187

286	Есенова Н.Е. Оқыту процесіндегі рефлексияның мұғалімнің кәсіби мәдениетін қалыптастырудағы маңызы	1191
287	Жакыпбекова А.Т., Зулпукарова Д.И., Сманова Н.Т. Ценности профессиональной деятельности будущих молодых учителей	1195
288	Игибаева А.К., Акилтаева Н.К Некоторые аспекты подготовки будущего педагога в условиях вызовов современного социума	1199
289	Асылбекова М.П., Таңатарқызы Г. Болашақ педагог-психологтердің метақұзіреттілігін дамытудың теориялық негіздері	1204
290	Койшыманова А.М., Атемова К.Т. Цифрлық трансформация жағдайында педагог-психологтарды оқушылардың мобильдік тәуелділігін алдын алуға даярлау	1208
291	Шакаримова К.К., Сламбекова Т.С., Хасан А Цифрландыру дәуіріндегі болашақ педагог-психологтың кәсіби имиджі: ғылыми-теориялық аспектілері	1212
292	Toleubekova R.K., Talpakova M.Z. Formation of corporate competencies of teachers based on a value approach to professional development	1219
293	Сламбекова Т.С., Байсарина Ж.С. Болашақ педагогтерді оқушылардың бос уақытын ұйымдастыруға дайындау	1224
296	Нұрқасымова С.Н., Толекенова Л.А., Нұрланқызы Г. Сараланған тапсырмалар арқылы білім алушылардың физикалық есептерді шешу біліктерін қалыптастыру	1229
297	Айкинбаева Г.Қ., Таукибаева Ш.Ж., Жылқыбаев К.Д., Шериязданов Б.Р. Жеке тұлғаның дамуына ұлттық құндылықтар мен дәстүрдің әсері	1235
298	Ботабаева А. Е., Қажатбек С. Оқушылардың әлеуметтік-құқықтық жауапкершілігін дамытудың маңыздылығы	1240
299	Истомина Н.С. Интеграция ценностей программы «Адал азамат» в профессиональную деятельность педагога	1243
300	Шангереева С.А., Албытова Н.П. Аксиологические основы профессионального развития будущих педагогов в высшем образовании	1247
301	Торebaева Г.Р., Бельгибаева Г.К., Yucel Gelisli Педагогикалық колледждің білім беру жүйесінде геймификация технологиясын қолдану арқылы студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамыту	1254
302	Албытова Н.П. Білім беру ортасының белгісіздігі жағдайында оқытушының кәсіби бірегейлігін құндылық-мағыналық реттеу	1260
303	Шолпанқұлова Г.К., Ақын А.К. Болашақ педагог-психологтердің гендерлік мәдениетін дамытудың педагогикалық шарттары	1264
304	Ахунова У.О. Музыка как инструмент формирования эмоциональной и социальной компетентности учащихся	1269

305	Нұралы С., Фейзулдаева С.А. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік тілдік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі	1272
306	Темірхан А.Е., Мухметова Р.Ж. Оқушылардың оқу мотивациясын арттырудағы smart мақсаттардың рөлі	1276
307	Кишибаева Д.Ж., Оңғарбаева Ж. Педагогтың білім беру мазмұнын жаңарту жағдайындағы кәсіби дамуы	1279
308	Polatova A.N., Mamyrbekova Z.U. Future perspectives of scientific research in the field of higher education	1284
309	Абдалинова А.Б. Воспитание патриотизма учащихся через внеурочную деятельность: педагогико-психологические основы и практические подходы	1288
310	Темирханова К.Ш. Когнитивтік әдістер – болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің ғылыми-коммуникациялық дағдыларын дамытудың құралы	1292
311	Байменова Б.С., Медей М. Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі реттеу дағдысын дамыту	1294
312	Кадырова Ж.Д. Жоғары сынып оқушыларының тұлғалық дамуындағы құндылыққа негізделген кәсіби бағдардың рөлі	1298
313	Ибрайханова А.Е. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың оқырмандық сауаттылығын қалыптастыруда отбасымен жұмыс істеуге даярлаудың әдістемелік жүйесі	1303
314	Нұрланқызы Д. Жеткіншек жастағы оқушылардың қазіргі білім беру жүйесіндегі оқу мотивациясының ерекшеліктері	1306
315	Кәрімова А.Е. Ғылымаралық коммуникация жағдайындағы жоғары мектеп педагогикасы: қазіргі жай-күйі мен даму перспективалары	1311
316	Загородская В.С., Мичирова Р.Р. Ценностный подход в педагогическом сопровождении классных руководителей как условие профилактики конфликтов среди обучающихся	1319
317	Темиргалиева А.Б. Аксиологический вектор цифровизации начального образования: развитие профессиональной компетентности педагога-эксперта	1323
318	Байзакова З.Е. Мектеп жасына дейінгі балаларда еңбек әрекеті арқылы «Адал азамат» құндылықтарын қалыптастыру	1326
319	Серік М. Мектеп жасына дейінгі балалардағы буллингке әсер ететін әлеуметтік-мәдени факторлар	1330
320	Lyu Y. A value-based approach to the professional development of the modern physical education teacher	1334
321	Abiltayeva A. An axiological approach to the development of environmental competencies of students of pedagogical fields	1339
322	Төреханова Е.С. Мұғалімнің эмоционалдық интеллекті және көшбасшылық қабілеті	1342

323	Абдуллаева Г.С., Баймұрза А.А. Музыка сабақтарында жасанды интеллектті қолдана отырып, оқушылардың эстетикалық және эмоционалдық құндылықтарын арттыру	1346
324	Айдархан М.А., Халикова Н.С. Жыраулар поэзиясын оқытуда герменевтикалық талдауға үйретудің тиімді жолдары	1349
325	Айдарханова Н.Т. Үздіксіз білім беру жағдайындағы педагог тұлғасының кәсіби дамуының өзектілігі	1353
326	Мағзумова З.Н. Жаһандық педагогикалық трендтер контекстінде болашақ мектеп директорларының көшбасшылық дағдыларын дамыту	1357
327	Муханбеткалиева М.Т. Цифрлық білім беру ортасында жасөспірімдердің құндылық бағдарын дамыту: жасанды интеллект мүмкіндіктері	1363
328	Есимова А.Б. Балалар арасында буллингтің алдын алу жолдары	1368
329	Рүстембекова А.Ғ. Әдебиеттік оқу үдерісінде бастауыш сынып оқушыларының гуманистік қарым-қатынас мәдениетін дамыту	1372
330	Тажединова А.Д. Болашақ педагогтердің кәсіби лидерлік дағдыларын дамытудың педагогикалық алғышарттары	1377
331	Әскербек А.Қ., Мурзина С.А. Функционалдық сауаттылықты дамытудағы мұғалімнің кәсіби рөлі мен педагогикалық құзыреттілігі	1381
332	Бекзат А.Б., Ералин Қ.Е., Саймбетова Ж.Т. Кәсіби дизайнерлердің мәдени құзыреттілігін қалыптастырудағы этнодизайн қағидаттарының рөлі	1385
333	Шалабаева Ж.С., Ережепова Б.Т., Серикханқызы А., Сұлтанқызы Р.А., Қайратқызы Д. Бастауыш сынып оқушыларына математика сабағында топтық жұмыс арқылы ынтымақтастығын қалыптастыру ерекшеліктері	1389
334	Гафиятуллина Н.Б. Формирование готовности будущих учителей начальных классов к профилактической работе с младшими школьниками	1393
335	Куандыкова Э.К., Тлеубергенова К.А. Карменова Н.Н., Зиявдинова А. К. Сравнительный анализ отечественного и российского опыта практической направленности школьной географии	1397
336	Данабекова Д.А., Аkitбаева Н.К. Психолого-педагогические подходы к интеграции обучения в системе школьного образования РК	1402
337	Дауенова М., Аkitбаева Н.К. Қазіргі жағдайда жасөспірім тұлғасының дамуына әлеуметтік-мәдени ортаның әсері	1407
338	Сералы Ә.Е., Ильясова Г.У. Химия пәнін оқытуда білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру	1411
339	Сағындыкова А.Т., Есмаханова Г.А.	

	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоциялық тұрақтылығын қалыптастыруда ертегі терапиясының маңызы	1416
340	Уайсова К.Т. Болашақ бастауыш білім педагогтерін театрландыру әдістері негізінде оқушыларды оқытуға даярлаудың педагогикалық шарттары	1420
341	Медеубаева К.Т., Сейтенова С.С. Инновациялық білім беру жағдайында студенттердің құзіреттілігі мен оқу мотивациясын дамытуға геймификацияның ықпалы	1425
342	Мурсалиева А.К. Бастауыш мектеп оқушыларының оқу мотивациясын ынталандыру және басқару	1429
343	Алимулова А.С. Дене тәрбиесінде волейболдың маңызы	1434
344	Zhamalbek A. Ethical and legal boundaries of pedagogical discourse: mechanisms for preventing aggressive speech acts as the foundation of a teacher's professional culture	1438
345	Есеналиева Н. Химия сабақтарында цифрлық технологияларды қолданудың тиімділігі	1441
346	Жұмабек Ұ.Ә., Убайдулла Ж.С. Мұғалімнің кәсіби шеберлігін дамыту	1446
347	Таурбекова А.С. Болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған педагогикалық технологияларды тиімді қолдануға даярлау	1450
348	Атышева Б.Б., Zhalel A. Болашақ биология мұғалімдерінің кәсіби-шығармашылық құзыреттілігін экологиялық ойлаумен ұштастыра дамыту жолдары	1455
349	Ахмаджанова Д.С. Бала тәрбиесінде ұлттық құндылықтарды қолданудың маңызы	1459
350	Кожгельдиева С.С., Қожабаева А.А. Бастауыш сынып оқушыларының сыни ойлау ерекшеліктері	1465
351	Сейтова Ж.Ә. Болашақ әлеуметтік педагогтардың өзін-өзі реттеу негізінде әлеуметтік интелектісін қалыптастыру	1472
352	Абдрасилова Г.Л., Атемова К.Т. Оқушылар прокрастинациясының алдын-алу: педагог-психолог даярлығындағы құндылықтық басымдық ретінде	1479
353	Асантаева Ұ.С. Балалардың музыкалық білімін бағалаудың тиімділігі	1484
354	Булатбаева А.Ә., Иманбекова Б.І., Болатов А.М Білім беру ұйымдарында суицидтің алдын алуды ұйымдастырудағы жүйелі тұғыр	1488
355	Әшірбай А.С. Заманауи педагогтің кәсіби дамуындағы құндылықтық тәсілдеме: жүсіп баласағұн идеялары негізінде	1493
356	Жаныбекова Л.Т., Жаныбекова Р.Т., Қайырбосынқызы Ә. Влияние изучения иностранного языка на формирование профессиональных компетенций будущего специалиста	1497
357	Боранбаева Г.Н.	

	Диалог поколений: трансформация ценностных ориентаций молодых учителей и опытных наставников	1501
358	Искакова Д.А. Жеткіншектер арасындағы буллингті алдын алудағы әлеуметтік педагогтың рөлі	1506
359	Касымбекова А. Ж., Ильясова Г.У. Химияны оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері	1510
360	Дарбаева Г.Қ. Болашақ педагог-психологтардың кәсіби дамуындағы психологиялық саулықтың құндылықтық маңызы	1515
361	Утеубаева Н.А. Формирование языковой личности современного студента в многоязычной образовательной среде: ценностный и социолингвистический аспекты	1520
362	Узакбаева А.Т., Текеев И., Рахимжанова Л.Б. Методические принципы и педагогические условия адаптивного обучения на основе интерактивного веб-приложения	1524
363	Мускина А.Н. Жас педагогтің кәсіби дамуының құндылықтық бағдарлары	1529
364	Азимов К.Э. Педагогические возможности предмета «начальная допризывная подготовка» в формировании у учащихся чувства патриотизма в условиях образования, основанного на ценностях	1534
365	Мұратқызы А. Болашақ педагогтердің кәсіби дамуында құндылық бағдарларын қалыптастыру	1539
366	Байназарова А.Б. Бала тұлғасының әлеуметтік бейімделуі отбасы тәрбиесі жағдайында	1544
367	Абенев Н.Н., Махамбетова Ж.Т. Жасөспірімдердің эмоционалдық әл-ауқатын қалыптастырудағы сынып жетекшісінің рөлі	1549
368	Аметхан Ж. Зар заман поэзиясын оқытудың тиімді әдістері	1554
369	Сайманова П.С. Оқушылардың психологиялық резиленттілігін дамытуға болашақ педагог-психологтерді даярлаудың теориялық негіздері	1559
370	Кулымбаева А.К., Нуркасинова Л.М. Білім берудегі лидерліктің құндылығы және оның қалыптасу механизмдері	1564
371	Қонысбаев Қ.Б., Жандилдина Р.Е. Дене тәрбиесінде баланың жеке тұлға қабілетін дамытуда оқытудың жаңа технологияларын енгізудің тиімді жақтары	1568
372	Курбанов А.С., Ағабек Т.С. Қазақ тілі сабақтарында әдеби мәтін мен лингвистикалық талдауды кіріктіре оқытудың тиімділігі	1572
373	Курманова С.Б., Абдрахманова Р.Р., Литовченко А.Р. Культура клипового мышления: деградация или новая форма разума?	1575
374	Курманова С.Б., Нұрғожа А.Б., Еркінқызы М. Критическое мышление как условие модернизации общественного сознания в Республике Казахстан	1580

375	Сулейменова А.М. Мектепке дейінгі ұйым әдіскерінің цифрлық трансформация жағдайындағы кәсіби рөлі	1584
376	Чакенова Б.А. Халықаралық тәжірибе контекстінде қазақ дәрігерлерінің ағартушылық бастамалары	1587
377	Кабылбекова Л.Б., Байдалиев Д.Д. Мектеп географиясында табиғи қауіптерді оқыту арқылы білім алушыларды адамгершілікке тәрбиелеу	1592
378	Адаменко А.В. Диагностика уровня сформированности экологической культуры студентов	1597
379	Джанабаев К.Т., Жанабай А.А., Тұрысбек Ж.Ө. Әскери-патриоттық клуб жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру ерекшеліктері	1600
380	Жолдасбаева Т.Ә. Қазіргі білім беру жағдайында ер балалардың азаматтық жауапкершілігін қалыптастырудың әлеуметтік-педагогикалық аспектілері	1604
381	Хачетлов К.А., Хачетлова С.М. Современные тренды в патриотическом воспитании через технологии ИИ	1607
382	Қабен Н.Ғ., Бәйдірова С.С., Ақылбекова Э.А. Бастауыш сынып оқушыларына этномәдени негіздегі патриоттық тәрбие беру	1610
383	Джабиева М.Х., Ермаков Д.С., Амантай Ж.А. Персонализированное образование: проблемы и решения (На примере учебного модуля «педагог: профессия и личность»)	1613
384	Менлибекова Г.Ж., Ниязова Г.Б. Качество образования как целевые ориентиры образовательной программы	1616
385	Асылбекова М.П., Таукелова А.Е. Цифрлық орта жағдайында студенттердің мәдени құндылықтарын дамытудың маңыздылығы	1622
386	Жумабекова Ф.Н. Цифрлық дәуірдегі заманауи педагог мамандарды даярлаудағы құндылықтарға бағдарланған тәсілдеме	1626
387	Махадиева А.К. Формирование позитивного самоотношения будущих социальных педагогов средствами активных методов обучения	1630
388	Бурдесбекова У.И. Менталды денсаулықтың көп аспектілігі мен зерттелу жолдары	1633
389	Сарипбекова А.Т. Теоретические подходы к изучению партисипативной готовности будущих педагогов	1637
390	Жандосқызы А., Кошанова М.Т. Білім беру жүйесіндегі көшбасшылық пен толеранттылық: болашақ педагог-психологтердің кәсіби даярлығындағы интеграция	1640

Пайдаланған дереккөздер тізімі:

1. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
2. Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32(3), 365–383.
3. Smith, P. K., Pepler, D., & Rigby, K. (2004). *Bullying in schools: How successful can interventions be?* Cambridge: Cambridge University Press.
4. Hong, J. S., & Espelage, D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 311-322.
5. Ассельбекова М., Жумабаев А., Құрманбай Д. (2024). Жоғары оқу орындарындағы әлеуметтік оқшаулану мен буллингтің әсері. *Cogent Education*, 11(1), 2434774.
6. Brown, J., Smith, P. K., & Thacker, J. (2023). Bullying prevention and intervention in educational settings. *Journal of Educational Psychology*, 115(2), 250-268.

ХИМИЯНЫ ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Касымбекова Асылай Жасталапқызы

магистрант

Ильясова Гульжахан Уалибековна

PhD, Химия кафедрасының аға оқытушысы

asyalai.kasymbekova@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Аннотация. Бұл мақалада білім беру үдерісінде функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың теориялық негіздері мен мазмұндық ерекшеліктері қарастырылады. Функционалдық сауаттылық білім алушының меңгерген білімін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алу қабілеті ретінде сипатталып, оның құрылымдық компоненттері мен негізгі бағыттары айқындалады. Оқу, математикалық, жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтармен қатар, қаржылық сауаттылық, креативті ойлау және жаһандық құзыреттердің маңызы ашып көрсетіледі.

Мақалада функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы құзыреттілікке негізделген тәсілдің рөлі, мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен заманауи педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігі талданады. Химия пәнінің функционалдық сауаттылықты дамытудағы әлеуеті, әсіресе химиялық эксперимент, жобалау әдісі, проблемалық оқыту, ойын технологиялары және ситуациялық есептерді қолдану арқылы жүзеге асатыны негізделеді. Сонымен қатар, функционалдық сауаттылықты бағалау критерийлері мен жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты анықтауға бағытталған тапсырмалар жүйесінің ерекшеліктері сипатталады.

Зерттеу нәтижелері химия сабағында өмірмен байланысты тапсырмалар жүйесін қолдану білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырып, ғылыми дүниетанымын қалыптастыруға және әлеуметтік бейімделуіне ықпал ететінін көрсетеді.

Annotation. This article examines the theoretical foundations and substantive characteristics of developing functional literacy within the educational process. Functional literacy is defined as a learner's ability to effectively apply acquired knowledge in real-life situations. The structural components and key directions of functional literacy are identified, including reading literacy, mathematical literacy, and scientific literacy, as well as financial literacy, creative thinking, and global competencies.

The article analyzes the role of the competency-based approach in fostering functional literacy, emphasizing the importance of teachers' professional expertise and the implementation of modern pedagogical technologies. The potential of Chemistry as a subject in developing functional literacy is substantiated, particularly through the use of chemical experiments, project-based learning, problem-based learning, game technologies, and situational tasks. In addition, the criteria for assessing functional literacy and the features of task systems aimed at evaluating scientific literacy are described.

The findings indicate that the use of life-related tasks in Chemistry lessons enhances students' cognitive engagement, promotes the development of scientific worldview, and supports their social adaptation.

Кілт сөздер: функционалдық сауаттылық, құзыреттілік, химия пәні, жаратылыстану-ғылыми сауаттылық, педагогикалық технологиялар, ситуациялық есептер.

Keywords: functional literacy, competency-based approach, Chemistry education, scientific literacy, pedagogical technologies, situational tasks.

Функционалдық сауаттылық – білім алушының меңгерген теориялық білімін өмірдің әртүрлі жағдайларында тиімді қолдана білуімен, өз білім деңгейін саралап, бағалай алуымен, жаңа ақпаратты игеру барысында өзіне қолайлы тәсілдерді тандай алуымен сипатталады. Сонымен қатар, функционалдық сауатты тұлға туындаған мәселені шешу кезінде алған білімін ұтымды пайдаланып, нақты әрі оң нәтижеге қол жеткізе алады.

Функционалдық сауаттылықты дамыту оқушының өмірге бейімделу қабілетін арттырып, қоршаған ортамен үйлесімді қарым-қатынас орнатуына мүмкіндік береді. Бала өз білімін жеке қабілеттерін жетілдіруге бағыттап, жасаған әрекеттері үшін жауапкершілік алуды үйренеді, яғни өзін тұлға ретінде қалыптастырады. Тұлғаның қалыптасу үдерісінде әр баланың дара ерекшеліктерімен қатар, шығармашылық тұрғыдан ойлай білуі де маңызды.

Оқушының жан-жақты даму мен сапалы жалпы орта білім алуы мектеп қабырғасында жүзеге асады. Осы үдерісте оқушыға бағыт-бағдар беретін, оның дамуына ықпал ететін негізгі тұлға – мұғалім. Мұғалімнің басты міндеті – білім алушының пәнге деген қызығушылығын оятып, танымдық белсенділігін арттыру. Сол себепті кез келген пән мұғалімі өз сабағында оқушыға өмірмен байланысты құнды білім ұсына алса, оның тұлғалық дамуына жүйелі ықпал жасай алады[1]. Сондықтан мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен заманауи педагогикалық әдістерді қолдануы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Білім беру жүйесін жаңғыртудың маңызды бағыттарының бірі – мұғалімдердің оқыту тәжірибесін өзгерту, оқыту үдерісінде жаңа педагогикалық тәсілдерді енгізу болып табылады. Қазіргі заман мұғалімі «өмір бойы білім алу» қағидатын жүзеге асыруға дайын болуы тиіс. Тек осы жағдайда ғана ол мектеп бітірушілердің қоғамда сұранысқа ие, белсенді азамат болып қалыптасуына мүмкіндік беретін құзіреттіліктерді дамыта алады. Функционалдық сауаттылық ұғымы білім алушыларда мектепте оқу кезеңінде қалыптасуы тиіс кең ауқымды құзіреттіліктердің жиынтығы [2]. Бұл құзіреттер білім алушылардың болашақта әлеуметтік және кәсіби ортада табысты бейімделуіне негіз болады.

Қазіргі кезеңде білім беру үдерісі тек білім, білік және дағдыларды меңгертумен шектелмей, білім алушыларда негізгі кәсіби және тұлғалық құзіреттерді мақсатты түрде қалыптастыруды көздейді. Мұндай құзіреттер оқушыларға әлеуметтік тәжірибе мен теориялық білімге сүйене отырып, өмірде кездесетін практикалық мәселелерді өз бетінше шешуге мүмкіндік береді, соның нәтижесінде функционалдық тұрғыдан сауатты тұлға әрі саналы азамат қалыптасады. Функционалдық сауаттылық ұғымы адам баласының өмір бойы үздіксіз меңгеріп отыратын білімін, білігін және дағдысын адам қызметінің түрлі салаларында, қарым-қатынас пен әлеуметтік байланыстар аясында туындайтын сан алуан өмірлік міндеттерді шешу үшін тиімді пайдалана алу қабілеті ретінде қарастырылады [3].

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру, ең алдымен, пәндік білімдерді, негізгі ұғымдар мен жетекші идеяларды меңгеруге негізделеді. Ол оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін дамытуға тірек болатын маңызды негіз болып саналады. Бұл дағдылар мен құзыреттер жиынтығы білім алушыға өмірдегі әр түрлі жағдайларда табысты өмір сүру үшін қажет. Функционалдық сауаттылық білім алушының алған білімін, білігі мен дағдысын нақты өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алу деңгейін көрсетеді. Сонымен қатар, ол тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өз өмірлік әрекетін жүзеге асыруға қажетті ең төменгі дайындық деңгейін айқындайды. Функционалдық сауаттылықтың негізгі құрамдас бөліктеріне мыналар жатады:

- оқу сауаттылығы;
- математикалық сауаттылық;
- жаратылыстану-ғылыми сауаттылық.

Функционалдық сауаттылықтың қосымша компоненттері ретінде:

- қаржылық сауаттылық;
- мәселелерді шешу қабілеті;
- креативті ойлау;
- жаһандық құзыреттер (әртүрлі жағдайларда жеке немесе топпен тиімді әрекет ету қабілеті) қарастырылады.

Функционалдық сауаттылықтың қалыптасуы құзыреттілікке негізделген тәсіл аясында ұйымдастырылған білім беру үдерісінде жүзеге асатынын атап өткен жөн. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін мұғалім сабақ барысында өмірмен тікелей байланысты, дәстүрлі емес тапсырмаларды ұсынуы қажет. Мұндай тапсырмаларды орындау, әдетте, білімді жаңа әрі таныс емес жағдайда қолдануды, әртүрлі шешімдер іздеуді немесе әрекет ету жолдарын өзгертуді талап етеді, яғни оқушының шығармашылық белсенділігін арттырады [4].

Функционалдық сауаттылық бірнеше өзара байланысты құрамдас бөліктерді қамтиды:

- пәндік, метапәндік және интегративті білімдерден, білім алушының белгілі бір ережелерді, нормалар мен нұсқауларды саналы түрде түсінуіне және оларды іс-әрекет барысында қолдануына мүмкіндік беретін біліктер мен дағдылардан тұратын танымдық негізге сүйенеді.

- білім беру кеңістігі функционалдық сипаттағы тапсырмалардың мәнін ашатын және оларды шешу жолдары туралы ақпарат көздерінің біртұтас жүйесін құрайды.

- функционалдық сауаттылық оқушының оқу және практикалық қызметі барысында белсенді қолданылатын функционалдық мәселелерді шешу тәсілдері арқылы көрініс табады.

Аталған сауаттылық түрлерінің барлығы білім алушылардың күрделі әрі көпқырлы міндеттерді шеше алуына мүмкіндік беретін негізгі құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған. Олардың қатарына сыни ойлау, шығармашылық қабілет, коммуникативтік дағдылар және проблемаларды бірлесіп шешуге бағытталған командалық жұмыс жатады. Қазіргі жаһандану мен өзара ықпалдастық күшейген кезеңде өсіп келе жатқан ұрпақтың заманауи қоғамда табысты әрі бәсекеге қабілетті болуы – білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады [5]. Осы міндеттерді жүзеге асыруда әр пәннің, соның ішінде химия пәнінің, өзіндік орны ерекше. Себебі химия табиғат құбылыстарын ғылыми тұрғыдан түсіндіру арқылы оқушылардың өмірлік дағдыларын қалыптастыруға тікелей ықпал етеді.

Орта мектепте химия пәнін оқыту үдерісінде білім беру бағдарламасына негізделген заманауи педагогикалық технологияларды енгізу, әртүрлі оқыту әдістері мен тәсілдерін жүйелі қолдану оқушылардың химиялық тілді меңгеруіне, соның ішінде химиялық функционалдық сауаттылығын сабақ сайын дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай бағыттағы жұмыс оқыту тиімділігін арттырып қана қоймай, мұғалімдер мен білім алушыларға әдістемелік қолдау көрсету арқылы химиялық білім беру сапасын жетілдіруге ықпал етеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға қолайлы әдістерді таңдау мен енгізуде мұғалімнің кәсіби ізденісі мен шығармашылық белсенділігінің маңызы ерекше. Зерттеу нәтижелері жеке тұлғаның кәсіби өзін-өзі анықтау мәселесіне жүйелі тұрғыдан қараудың теориялық қағидаларына сүйенетінін және білім беру үдерісін оңтайландыруда мұғалім құзыреттілігінің шешуші рөл атқаратынын көрсетеді.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың тиімді құралдарының бірі – химиялық эксперимент. Ол зерттеушілік және коммуникативтік міндеттерді шешуге жағдай жасап, оқушылардың тіршілік қауіпсіздігі тұрғысынан оқу үдерісінде кездесетін әртүрлі жағдаяттарды талдай алу қабілетін қалыптастырады. Сабақ барысында виртуалды химия зертханаларын қолдану пәнге деген қызығушылықты айтарлықтай арттырып, сонымен қатар білім алушылардың цифрлық және компьютерлік технологияларды меңгеруіне ықпал етеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда жобалау әдісінің де орны ерекше. Бұл әдіс оқушылардың өзгермелі жағдайларға бейімделуін, әртүрлі ортада бағдар табуын, түрлі ұжымдарда бірлесіп жұмыс істеу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар,

ойын технологияларын (ребустар, кроссвордтар, рөлдік ойындар) пайдалану әлеуметтік тәжірибені меңгеруге, мінез-құлықты өзін-өзі реттеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған тиімді қызмет түрі болып табылады.

Сондай-ақ, проблемалық оқыту функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың маңызды тетіктерінің бірі саналады. Мәселе – әрдайым дамуға түрткі болатын кедергі. Ал кедергіні жеңу – тұлғаның үздіксіз дамуының негізі. Сабақта проблемалық тапсырмаларды қолдану оқушылардың тапқырлығын, стандартты емес шешім қабылдау қабілетін, ойлау икемділігін, зияткерлік ұтқырлығын, ақпараттық және коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді [6]. Аталған әдістердің ішінде оқушылардың өмірлік жағдаяттармен тікелей байланыс орнатуына мүмкіндік беретін тәсілдердің бірі – ситуациялық есептер жүйесі. Олар білімді практикалық тұрғыда қолдану дағдысын қалыптастыруға бағытталған. Химия пәнінде ситуациялық есептерді шешу мен құрастыруға негізделген оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруға арналған әдістемені әзірлеу, сондай-ақ оны тиімді қолданудың критерийлерін айқындау өзекті мәселе болып табылады. Сонымен қатар, жоғары сынып оқушыларын химиядан ситуациялық есептерді құрастыру үдерісіне тарту олардың тұлғалық дамуына, дербестігі мен шығармашылық белсенділігінің артуына оң әсерін тигізеді [7]. Сонымен қатар, функционалдық сауаттылықты дамыту тек жеке әдістермен шектелмей, пәндердің өзара кіріктірілуі арқылы да жүзеге асады. Бұл тұрғыда химия пәнінің жаратылыстану ғылымдарымен байланысы ерекше мәнге ие.

Химия пәнінің функционалдық сауаттылық жүйесін қалыптастырудағы орны басқа жаратылыстану пәндерімен, атап айтқанда физика, биология және географиямен тығыз байланыста қарастырылады. Бұл пәндердің барлығы жалпы экожүйедегі тіршілік үдерістерінің негізін құрайтын құбылыстарды түсіндіруге бағытталған. Химия сабағында оқушылар күнделікті өмірде кездесетін заттардың физикалық және химиялық құбылыстарының мәнін, құрамын, қасиеттерін сипаттауды, салыстыруды және қорытынды жасауды меңгереді. Осындай дағдылар арқылы табиғи үдерістердің өзара байланысы мен заңдылықтарын терең түсінуге мүмкіндік туады.

Осы тұрғыдан алғанда, химия пәніндегі функционалдық сауаттылықты оқушылардың химиялық білім мазмұнын игеру барысында танымдық аспектілерге негізделген құзыреттерін қалыптастыру арқылы, басқа пәндермен кіріктіре оқыту нәтижесінде қоршаған орта мен тірі ағзалардағы заттардың өзара байланысы мен біртұтастығы жөнінде ғылыми дүниетанымын қалыптастыра алатын білім деңгейі ретінде қарастыруға болады [8].

Сонымен қатар, химия сабақтарында пәннің метапәндік әлеуетін іске асыру ғылыми зерттеулер мен ашылымдардың кәсіби бағдар беру аспектісімен байланысын айқындауға мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде оқушылардың болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға деген қызығушылығын арттырады [9]. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үдерісі оны жүйелі түрде бағалаумен тығыз байланысты. Себебі бағалау арқылы білім алушылардың білімді қолдану деңгейі мен практикалық дайындығы айқындалады.

Бағалау үдерісі арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылық деңгейі айқындалып, білім беру процесінің жалпы тиімділігі анықталады. Тапсырмалар негізінде жүргізілетін бағалау кезінде жаратылыстану-ғылыми, математикалық және оқу сауаттылығын қатар бағалауға мүмкіндік бар. Бұл химия пәні тапсырмаларының мазмұны есептеулер жүргізуді, ақпаратты талдауды және мәтінді сауатты оқып, түсінуді талап етуімен байланысты.

Функционалдық сауаттылықта қалыптастыру мен бағалауда маңызды бағыттардың бірі – жаратылыстану ғылымдарына ортақ оқу тапсырмаларының жүйесін айқындау болып табылады. Аталған тапсырмалар жиынтығы барлық оқу тапсырмаларын толық қамтымағанмен, әр пән аясында жаратылыстану сауаттылығын айқындайтын негізгі құзіреттерді қалыптастыруға бағытталған. Жалпы құзіреттіліктер критерийлеріне сәйкес тапсырмалар білім алушылардың:

- ғылыми жаратылыстану құбылыстарының мәнін түсінуіне, танымдық түсініктерін қалыптастыруына;
- ғылыми білімді тәжірибеде қолдану арқылы табиғи құбылыстарды түсіндіруіне негізделген қорытынды мен гипотеза жасауына;
- ғылыми деректерге сүйене отырып болжам жасай алуына және оның дұрыстығын бағалай білуіне бағытталады [10].

Қорыта айтқанда, функционалдық сауаттылық – білім алушының теориялық білімін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алуымен айқындалатын кешенді құзыреттер жүйесі. Химия пәні бұл құзыреттерді қалыптастыруда ерекше маңызды, себебі ол табиғи құбылыстарды ғылыми тұрғыдан түсіндірумен қатар, тәжірибелік әрекет арқылы білімді бекітуге мүмкіндік береді. Заманауи педагогикалық технологияларды, химиялық экспериментті, жобалау және проблемалық оқытуды, сондай-ақ ситуациялық есептерді жүйелі қолдану оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастырып, олардың әлеуметтік бейімделуі мен кәсіби бағдарлануына ықпал етеді. Осылайша, химияны оқыту үдерісінде функционалдық сауаттылықты мақсатты түрде дамыту – сапалы білім берудің және бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастырудың негізгі шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ИМАНГАЛИЕВА Б. С., АСҚАР Т. Е., ЕРМУХАНБЕТОВА С. Н. ХИМИЯДАН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ЖЕТІЛДІРУ //Научный журнал" Вестник Актыбинского регионального университета имени К. Жубанова". – 2024. – Т. 75. – №. 1. – С. 31-39.
2. Бектемирова Т. В., Кожахметова О. В. Изменение практики преподавания и обучения как условие формирования функциональной грамотности учащихся на уроках химии //Проблемы современной науки и образования. – 2016. – №. 22 (64). – С. 73-75.
3. Пакина Т. А. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ // МНИЖ. 2024. №1 (139).
4. Ермакова Светлана Геннадьевна ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ // ВВО. 2025. №1 (52)
5. Григорьев А. В., Кадыкова Ю. А. ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ. ТЕМА УРОКА:«ПОЛУЧЕНИЕ И ПРИМЕНЕНИЕ КИСЛОТ. ХИМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА КИСЛОТ» //Вестник науки. – 2023. – Т. 2. – №. 6 (63). – С. 216-226.
6. Кыдырова М., Керимбаева К. Химия сабағында жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты арттыруға негізделген тапсырманы жоспарлау //Научно-педагогический журнал «Білім-Образование» Национальной академии образования имени И. Алтынсарина. – 2023. – Т. 104. – №. 1.
7. Муратова Д. А., Мамырбекова А. К. ОҚУШЫЛАРДЫҢ УНИВЕРСАЛДЫ ОҚУ ӘРЕКЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА СИТУАЦИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ҚОЛДАНУ //Вестник университета Ясави. – 2023. – Т. 1. – №. 127. – С. 392-406.
8. Онтагарова Д. Р., Шеризатова Б. А. ХИМИЯ ПӘНІНЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДЫҢ ТҮЙІНДІ МӘСЕЛЕЛЕРІ //СЕМЕЙ ҚАЛАСЫНЫҢ ШӘКӘРІМ АТЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ Х А Б А Р Ш Ы С Ы. – С. 86.
9. Зеленцова В. А., Павлютенко А. И. Формирование у обучающихся естественно-научной грамотности на уроках химии //Научно-методический электронный журнал «Калининградский вестник образования». – 2023. – №. 1 (17). – С. 30-39.
10. Охасова Г. Е. ЖОО-ДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ //«Qazaq Journal of Young Scientist» халықаралық ғылыми журналы. – 2025. – Т. 3. – №. 4. – С. 66-74.